

ARHEOLOGIE ÎN NAȚIONAL-COMUNISM. DACII ȘI „ISTORIA DE PARASTAS”

ALIN HENȚ

Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca
alinhnz@gmail.com

Cuvinte cheie: daci, arheologie, istorie, național-comunism, istoriografie

Keywords: Dacians, archaeology, history, national-communism, historiography

Cu toții suntem influențați de contextele în care ne regăsim și în care scriem. Toate contextele, de la cel social la cel politic sau chiar ideologic, își lasă amprenta într-o mai mică sau mai mare măsură asupra scrisului. Tot aici se mai pot adăuga tradiția academică, ideile personale ale fiecărui cercetător, care își fac și ele simțite prezența. Cu siguranță, suntem prizonierii timpurilor și ideilor noastre. Dar ce se întâmplă când frontul a o parte a istoricilor și arheologilor se înscrie în propaganda partidului de stat? Unele dintre răspunsuri se vor găsi în această lucrare care își propune să analizeze arheologia dacică și „istoria sa de parastas”, într-o perioadă catalogată de multă lume drept faza naționalistă a comunismului românesc, anii '80.

În ultimele trei decenii se poate constata o creștere a studiilor de specialitate dedicate unor probleme delicate și de foarte mare actualitate ale arheologiei contemporane – naționalismul, etnicitatea sau identitatea culturală. Sunt vizate în principal, legăturile arheologiei cu factorul politic și mai ales impactul pe care temele amintite anterior le-au avut asupra arheologiei. O posibilă explicație ar consta în faptul că arheologia contemporană în spațiul vestic – în sensul cel mai larg, se află într-un permanent proces de auto-reflecție, conștientizând și rolul pe care l-a jucat în construirea, constituirea și legitimarea unor identități culturale colective¹. Majoritatea volumelor² urmăresc naționalismul în secolul al XIX-lea, denumit pe bună dreptate și *Secolul Națiunilor* și identitățile construite prin apelul la arheologie sau la începutul secolului al XX-lea, moment în care anumite identități din trecut au fost urmărite cu ardoare printre rămășițele arheologice. Spațiul cu precădere vizat a fost continentul european, în special partea lui vestică, dar unele studii s-au axat și pe zonele aflate sub *flăcări*, estul Europei, Caucazul, Orientul Apropiat sau Mijlociu³. Arheologia românească a produs și ea câteva discursuri cu privire la naționalism și la politicile trecutului⁴. Cu siguranță, una dintre temele principale ale arheologiei contemporane este raportarea la trecutul său ca disciplină și implicațiile pe care le-a avut în crearea discursului național sau presiunile la care a fost supusă, un demers care deși a fost

¹ Un exemplu interesant a fost prezentat de Ingar Zachirsson, când arheologia a fost invocată pentru a reglementa disputa dintre populația indigenă Sami din centrul Suediei care încă practică păstoritul și unele companii de exploatare a lemnului – Zachirsson 1994, p. 361-368.

² Shennan 1989; Diaz-Andreu, Champion 1996; Graves-Brown, Jones, Gamble 1996; Diaz-Andreu 2007.

³ Kohl, Fawcett 1995; Meskell 1998; Kohl, Kozelsky, Ben-Yehuda 2007.

⁴ Mihăilescu-Bîrliaba 1996-1997, p. 161-164; Niculescu 2002, p. 209-234; Niculescu 2004, p. 99-124; Niculescu 2007, p. 127-159. Pentru arheologia protoistorică, în special Popa, Ó Ríagáin 2012, p. 52-70; Popa 2013, p. 164-174; Popa 2015, p. 337-361.

cerut⁵, este încă inexistent în cadrul arheologiei românești. Cu toate acestea nu pot fi trecute cu vederea lucrările care au vizat atât personalități din trecutul arheologiei sau momente cheie⁶, cât și cele care au încercat să încadreze arheologia românească în mediul său – cultural, social, politic sau ideologic⁷. O privire retrospectivă asupra istoriei arheologiei românești, văzută ca o provocare atât „internalistă” cât și „externalistă”⁸, ar implica automat un proces de auto-reflecție și de auto-evaluare și foarte probabil ar oferi unele explicații viabile pentru micile sau mai marile sale derapaje sau ar deschide calea unor noi provocări.

Dacă trec din domeniul arheologiei înspre publicul larg, raportarea la trecut trebuie privită altfel, ea necesitând nume. Majoritatea oamenilor doresc să cunoască cine a construit fortificațiile care domină peisajul înconjurător, cine a folosit ceramica sau diversele obiecte scoase la lumină de către arheologi. Cu alte cuvinte, doresc să asocieze acțiunile oamenilor din trecut cu nume care le sunt familiare sau după cum sublinia Peter S. Wells într-o manieră foarte plastică să lege aceste obiecte de umanitate⁹, și, poate, de propriul trecut, așa cum și-l imaginează ei astăzi.

Simbioza dintre trecutul mai mult sau mai puțin îndepărtat și legitimarea prezentului poate fi urmărită în arheologie până în secolul al XIX-lea, moment în care în cercuri largi ale populațiilor europene s-a răspândit interesul pentru originile propriei națiuni ca sursă identitară. Poate cel mai bine acest lucru se poate observa în arheologia pre- și protoistorică, fundamentate ca discipline „conștiente de sine” în a doua jumătate a acestui secol al națiunilor. După cum bine remarcă Mircea Babeș „puținele izvoare scrise, antice sau medievale timpurii, permiteau, într-adevăr identificarea *strămoșilor* și reconstituirea schematică a istoriei lor de început, dar în curând a devenit evident că pentru o cunoaștere temeinică a culturii și istoriei timpurii a acestor popoare, a modului de viață, economiei, artei sau religiei lor, contribuția arheologiei pre- și protoistorice era absolut indispensabilă”¹⁰. Tot în cuvintele autorului citat, în acest moment „originea nobilă, cultura înaltă, și toate celelalte calități ale înaintașilor trebuiau să fie convingător puse în lumină și popularizate cu ajutorul descoperirilor arheologice”¹¹.

Această parte introductivă are menirea de a stabili agenda de lucru și de a sublinia, încă o dată, dacă mai era cazul, legătura intimă dintre arheologie și componenta națională, sesizabilă încă de la conceperea acestei discipline. Arheologia protoistorică din România, sau ca să mă exprim în termeni istorici, cea care avea ca subiect și obiect de studiu istoria geților și a dacilor, se înscrie cel mai bine în cele amintite anterior. Dacă la sfârșitul secolului al XIX-lea, ei sunt încă o prezență oscilantă în lucrările istoricilor români¹², probabil și pe fondul lipsei unei documentații adecvate –

⁵ Popovici 1999-2000, p. 17-22.

⁶ Babeș 1981, p. 319-330; Babeș 1994, p. 94-99.

⁷ Gheorghiu, Schuster 2002, p. 289-301; Dragoman, Oanță-Marghitu 2006, p. 57-76; Dragoman, Oanță-Marghitu 2013, p. 13-46.

⁸ După modelul lui Bruce G. Trigger, prin perspectiva „internalist” înțeleg o abordare istoriografică a unor probleme particulare și a felului în care au fost ele percepute diferit în timp de diverși cercetători sau în funcție de diferite descoperiri arheologice, în timp ce perspectiva „externalistă” vizează mai degrabă relațiile dintre arheologie – interpretarea arheologică și mediul socio-cultural, eventual politico-ideologic în care ea s-a practicat – Trigger 2006, p. 25. Pentru dezbaterea „internalist-externalist” în istoria arheologiei a se vedea și studiul concis al lui Oscar Moro Abadía – Moro Abadía 2009, p. 13-26.

⁹ Wells 2001, p. 7.

¹⁰ Babeș 2002, p. 10; Babeș 2008-2009, p. 5.

¹¹ Babeș 2002, p. 10; Babeș 2008-2009, p. 5-6.

¹² Merită amintit aici Bogdan Petriceicu Hasdeu care publica în 1860, în *Foița de istorie și literatură* un studiu oarecum provocator, intitulat *Pierit-au dacii?* – Hasdeu 1860 [1973], p. 78-106.

cercetările arheologice sunt încă la început, sursele folosite erau mai degrabă cele scrise sau reprezentările iconografice – geții/dacii vor fi (re)descoperiți treptat și însușiți mai aprig ca parte activă a poporului român. De amintit aici este Vasile Pârvan care în monumentală sa lucrare *Getica* (1926), publicată aproape în același timp cu dispariția sa prematură, scria că în jurul anului 70 a.Chr., Burebista „unește într-un singur regat toate neamurile națiunii sale până în Carpații nordici și până la Pontul Euxin”¹³. Judecând într-un context mai larg, din punctul meu de vedere, informațiile extrase din lucrarea lui Vasile Pârvan, în special sintagma „neamurile națiunii sale” transpune evenimentele din anul 1918. Momentul în care statul român și-a văzut fructificate condițiile intrării în război de partea Aliatilor prin realizarea „idealului național”. Regatul României și-a dublat teritoriul prin includerea Transilvaniei, Banatului, Basarabiei și Bucovinei, provincii aflate anterior sub administrarea Imperiului Austro-Ungar sau a Rusiei, dar această entitate politică, multi-etnică, avea nevoie și de legitimare istorică. Spre diferență de vecinii României din Balcani care își au „certificatul de naștere” în perioada medievală, țaratul bulgar, regatul medieval al Ungariei sau Russia Kieveană, societatea românească a fost nevoită să își inventeze o tradiție¹⁴. În acest context, perioada de sfârșit a epocii fierului, a regatului dacic în termeni istorici, a devenit un atu, pentru că acest episod a fost singurul moment în care o structură politică a înglobat mai mult sau mai puțin „aceleași teritorii” ca noul stat format la finele anului 1918.

Pentru că arheologia nu poate fi dezlipită de mediile social, politic, ideologic în care s-a născut, a crescut și s-a maturizat, ea nu a întârziat a fi supusă influențelor, chiar presiunilor factorilor politici, situații care în cursul timpului au avut urmări negative asupra propriei evoluții. Se cuvine menționat episodul Constantin Daicoviciu, care, după părerea mea, oglindește cel mai bine, acceptarea și acomodarea la noul sistem. Într-un studiu intitulat *Poziția antiștiințifică a istoriografiei burgheze române cu privire la daci* (1954), Daicoviciu, pe lângă că își făcea *mea culpa*, aducea și o critică înaintașilor. Sugestiv în acest sens, este următorul paragraf: „Lipsiți de o orientare justă, de o bază cu adevărat științifică în aprecierea fenomenului social, ignorând – cu voință – concepția materialistă a istoriei și legile de dezvoltare a societății, istoricii noștri burghezi s-au agățat de pulpana diferitelor curente și «stiluri» de istorie din Apus, imitându-le și aplicându-le, după interesele speciale ale burgheziei naționale, la istoria poporului român”¹⁵.

O astfel de situație îmi propun să analizez, în care influența, presiunea factorului politic sau aderarea parțială a frontului istoric și arheologic, au produs o serie de aniversări/celebrări/comemorări cu caracter istoric în ceea ce multă lume vede drept ultima fază a comunismului românesc, faza naționalistă corespunzătoare anilor '80. Pentru moment însă, o scurtă trecere în revistă a istoriei comunismului din România și unele dintre explicațiile date privind alunecarea ideologiei statului înspre cea națională le consider binevenite.

În mod tradițional, istoria comunismului în România a fost împărțită în două sau trei perioade. Prima, cea stalinistă, sau de teroare după cum o numea Stelian Tănase¹⁶,

¹³ Pârvan 1926, p. 653.

¹⁴ În sensul folosit de Eric Hobsbawn: „Invented tradition is taken to mean a set of practices, normally governed by overtly or tacitly accepted rules and of a ritual or symbolic nature, which seek to inculcate certain values and norms of behaviour by repetition, which automatically implies continuity with the past (...) they normally attempt to establish continuity with a suitable historic past” – Hobsbawn 1983, p. 1.

¹⁵ Daicoviciu 1954, p. 160.

¹⁶ Tănase 1998, p. 57-58.

se suprapune aproximativ cu ocupația militară sovietică și primele guvernări comuniste. Este perioada de acomodare a sistemului cu realitățile întâlnite, de comunizare, de transformare a structurilor sociale și a conștiinței individuale, precum și de numeroase persecuții. Prima etapă a noului regim a presupus atât o educație în spiritul internaționalist cât și un amplu proces de deznaționalizare care au produs un spațiu de tensiuni, frustrări și resentimente care se vor resimți ulterior.

Cea de a doua etapă coincide cu restaurarea ideologiei naționale prin Declarația de „independență” a Partidului Muncitoresc Român din aprilie 1964 față de Moscova și însușirea completă a acesteia de către Nicolae Ceaușescu. Desprinderea de sub sfera de influență a Uniunii Sovietice, ieșirea din grota ideologică și glaciațiunea comunismului dur și pur și actualizarea ideii naționale aveau să marcheze în mod paradoxal și un episod efemer de relativă prosperitate economică și aparentă deschidere ideologică, o „reoccidentalizare culturală”¹⁷. Derivată din sânul acestei etape – deși se poate analiza și independent – se poate identifica începând cu ultimii ani ai deceniului opt și mai evident în cel următor, o mai accentuată crispă a regimului politic în jurul ideologiei naționale. Aici rămâne întrebarea firească cum se poate împăca, și mai mult coabita ideea națională cu cea socialistă, având în vedere incompatibilitatea teoretică dintre orice aspirație națională și internaționalismul proletar.

Dacă ar fi să judec lungul șir de cauze care au produs efectul „exploziei naționaliste” din perioada de sfârșit a regimului comunist așa începe cu declarația Politică a Partidului Muncitoresc Român de a se desprinde de Moscova. Cererea de „independență” din 1964 pentru o cale românească a comunismului, împreună cu *Tezele* din iulie 1971¹⁸ ale lui Nicolae Ceaușescu, considerate drept momentul de debut al „revoluției culturale”, coroborate cu protocronismul românesc lansat în 1974 de Edgar Papu¹⁹ sunt doar câteva dintre cauze și care oferă o explicație parțială asupra acestei problematice.

Alunecarea statului român în perioada comunistă înspre ideologia națională și chiar îmbrățișarea sa ca și crez oficial, a fost privită în istoriografia de specialitate din mai multe unghiuri. De exemplu, s-a vorbit de o necesitate a fuziunii naționalismului cu socialismul în epoca Ceaușescu²⁰, sau de naționalism ca principalul instrument al regimului Ceaușescu, atât pentru a-și justifica autoritatea în fața populației, cât și pentru a-i ține pe intelectuali în raporturi de colaborare sau subordonare²¹. În analiza pe care a propus-o asupra culturii române sub Nicolae Ceaușescu, Katherine Verdery puncta mai multe surse care au dus la dezvoltarea ideologiei naționale. În primul rând, menționa faptul că partidul a intrat pe terenurile valorilor naționale la presiunea intelectualilor, pe care nu-i putea angaja în altă manieră. Raportarea la națiune, reprezenta pentru aceștia limbajul fundamental unanim acceptat. Pe de altă parte, noul regim a venit și cu un nou bagaj ideologic, cel marxist-leninist dar care era însușit de prea puțină lume. În ciuda aderării la dogmele clasice marxiste, acesta se suprapunea unui limbaj național, mult mai pregnant în discurs, moștenire a ultimelor două secole²². Amestecul de marxism-leninism cu naționalism, sesizabil și în alte state, de exemplu, Coreea de Nord sau Bulgaria, ar reflecta, pentru aceeași autoare, un „stat slab” socialist, al căror

¹⁷ Martin 2002, p. 6.

¹⁸ Pentru *Tezele* din iulie, a se vedea Velimirovici 2015, p. 180-187.

¹⁹ O analiză amplă a protocronismului românesc în Verdery 1994, p. 152-204.

²⁰ Jowitt 1971, p. 279.

²¹ Tismăneanu 1989, p. 330-331.

²² Verdery 1994, p. 102-103.

conducători, trebuiau să apeleze la imagini din trecut – personalități, evenimente – pentru a-și contura o imagine puternică, unificată²³.

Așadar, sfârșitul anilor '70 și în special anii '80, marchează apogeul ideologiei naționale, clipa în care prezentul se legitima prin trecut. A fost momentul în care istoria – se subînțelege națională – a devenit principalul element al propagandei, ea a invadat presa, programele de radio și de televiziune, studiourile de film, sălile de teatru, librăriile, muzica etc. Tot în această perioadă, se poate observa o înmulțire a „istoriilor de parastas” în sensul numit de Vlad Georgescu. Scriind pe ascuns în iarna anilor 1976-1977, despre „istoria de parastas”²⁴, în cadrul a ceea ce ulterior avea să devină volumul *Politică și istorie. Cazul comuniștilor români 1944-1977*, istoricul Vlad Georgescu remarcă pe de-o parte instrumentalizarea ideologică și simultan multiplicarea aniversărilor, celebrărilor, comemorărilor cu caracter istoric, fie că aveau în vedere personalități ale trecutului național, evenimente demne de consemnat sau doar vechimea unor orașe.

Cu siguranță, „istoria de parastas”, nu este o creație a regimului comunist român sau a românilor. Ar fi destul de menționat aici *Parentalia*, închinată de Vasile Pârvan pentru pomenirea împăratului Traian²⁵ sau alte două exemple din arheologia protoistorică a Franței și Germaniei, care deși sunt cazuri concrete ale arheologiei și naționalismului, pot fi privite și drept comemorări, evident cu scopuri politice. În Franța, la Alesia, în anul 1865, la ordinele împăratului Napoleon al III-lea a fost realizată o statuie de bronz și după cum s-a remarcat între chipul eroului gal și cel al împăratului francez există multe asemănări²⁶. Mai important este locul ales pentru amplasarea statuii, Alesia. Alegerea ultimului bastion de rezistență al galilor împotriva armatelor lui Caesar, în detrimentul așezărilor de la Gergovia sau Bibracte, reflectă mai degrabă, concepția lui Napoleon al III-lea despre identitatea națiunii franceze, o națiune născută din rămășițele conflictului antic²⁷. O situație similară s-a observat în țara vecină, Germania, unde Arminius s-a bucurat de același tratament, printr-o statuie dezvelită în prezența kaiserului german Wilhelm I, în anul 1875. Așa cum s-a subliniat, Arminius devenea atât simbolul eroismului german, cât și al recenteii victorii asupra Franței, în războiul franco-prusac și a unității naționale dobândite în urma acestui conflict²⁸. Spre diferență de Vercingetorix, Arminius era învingătorul, cel care în anul 9 p.Chr. a distrus trei legiuni conduse de Quintilius Varus în *Pădurea Teuturgică*. De remarcat este și postura celor două personaje ale antichității, dacă Vercingetorix a fost redat sprijinindu-și sabia în pământ (**Pl. I/1**), Arminius stă cu sabia ridicată spre înaltul cerului (**Pl. I/2**).

În rândurile următoare mă voi ocupa despre unele „istorii de parastas” apărute în anii '80, care au vizat arheologia dacică. O analiză completă asupra acestor ciudate aniversări trece din domeniul istoriei/arheologiei și înspre cel al artelor vizuale, pentru că unele dintre ele s-au bucurat și de ceremonii publice – muzică, dansuri, cântece, poezii sau de proiecții video. Mă rezum asupra felului în care aceste aniversări/celebrări/comemorări au fost propovăduite de reviste științifice centrale ca *Dacia*, *Studii și Cercetări de Istorie Veche și Arheologie* sau *Thraco-Dacica*, editate de Academia Română sau ca să respect vremurile de Editura Academiei Republicii

²³ Verdery 1994, p. 306.

²⁴ Georgescu 2008, p. 115.

²⁵ Pârvan 1922, p. 241-265.

²⁶ Dietler 1994, p. 589, fig. 1; Babeș 2008-2009, p. 6.

²⁷ Dietler 1994, p. 589.

²⁸ Babeș 2002, p. 10; Babeș 2008-2009, p. 6. O analiză mai completă în Pohlsander 2008, p. 147-158.

Socialiste România²⁹. Este vorba despre: anul 1980 și *2050 de ani de la crearea primului stat dac centralizat și independent*; anul 1986 și *2500 de ani de la primele lupte ale poporului geto-dac pentru libertate și independență*; anul 1987 și *1900 de ani de la urcarea pe tronul Daciei a regelui Decebal*.

Anul 1980 – 2050 de ani de la crearea primului stat dac centralizat și independent

Anul 1980 continuă practic seria de aniversări și celebrări dedicate unor personaje din trecutul național, în paginile ziarului *Scînteia*. În ziarul Comitetului Central al Partidului Comunist Român, îi întâlnim adesea evocați pe Mihai Eminescu sau Tudor Arghezi, cărora li se subliniază patriotismul, precum și figuri istorice ca „revoluționarii”, Tudor Vladimirescu sau Horea, mai apropiați de valorile și ideile socialismului³⁰.

Momentul culminant al anului este atins prin bizara aniversare a exact 2050 de ani de la fondarea „statului dac centralizat și independent”, prima care se înscrie în acest tipar sau ciclu de sărbători organizate de regimul comunist, având ca subiect arheologia dacică. Numărul era ridicol, „se sărbătoresc, decenii, secole, milenii, dar 2050 era, desigur o premieră”³¹. După cum s-a subliniat în literatură³², manifestarea nu avea nimic de a face cu nici un eveniment istoric, ci mai degrabă, a fost animată de competiția cu vecinii bulgari. În aceeași perioadă, se sărbătoreau în Bulgaria, 1300 de ani de la așezarea lui Asparuh pe teritoriul actual al Bulgariei și întemeierea primului țarat bulgar în anul 681 p.Chr. Aniversarea vecinilor de peste Dunăre i-a ambiționat pe liderii sau pe *culturnicii* de la București, care trebuiau să arate că *strămoșii* lor au fost dintotdeauna pe aceste meleaguri și că în urmă cu 2050 de ani – cu foarte mult timp înaintea bulgarilor, au întemeiat o organizare de tip statal³³. În acest sens, Florin Constantiniu menționa că între Ceaușescu și liderul comunist bulgar Todor Jivkov, se ajunsese la o *competiție* în privința vechimii de locuire în spațiul Europei de sud-est. Nu trebuie uitat nici faptul că în aceeași perioadă, în Bulgaria accentul se muta dinspre slavi spre traci³⁴.

Cei „2050 de ani” s-au bucurat de două festivități, una mundană, adresată publicului larg, care a avut loc în ziua de 5 iulie 1980 pe fostul stadion *Republicii*³⁵ (Pl. II), și cea din august, patronată de Academia Română. Cea de a doua aniversare a avut

²⁹ Pot fi amintite și alte reviste științifice regionale cu profil istoric și arheologic, care în primele pagini au celebrat personaje sau evenimente istorice: *Acta Musei Porolissensis*, IV, 1980; *Istros*, I, 1980, *Sargetia*, XV, 1981; *Arhivele Olteniei* (S.N.), 5, 1986.

³⁰ De văzut aici ziarele *Scînteia*, 49, nr. 11630, 13 ianuarie, 1980; *Scînteia*, 49, nr. 11740, 21 mai, 1980; *Scînteia*, 49, nr. 11762, 15 iunie, 1980; *Scînteia*, 50, nr. 11898, 21 noiembrie, 1980.

³¹ Constantiniu 2007, p. 388.

³² Babeș 2002, p. 6; Constantiniu 2007, p. 391-192; Babeș 2008-2009, p. 9.

³³ Problema statalității este strâns legată de teoria marxist-leninistă conform căreia dezvoltarea socială și economică duc inevitabil la apariția statului. De altfel, din perioada stalinistă și până la sfârșitul epocii lui Ceaușescu, formațiunea lui Burebista a glisat de la ideea democrației militare la cea statală sclavagistă sau tributară; a se vedea în special Dana 2000, p. 48-59.

³⁴ Constantiniu 2007, p. 392. O analiză mai detaliată a tracomaniei în spațiul bulgar în Marinov 2015, p. 75-112.

³⁵ Evenimentul a fost prezentat *da capo al fine* de ziarul *Scînteia*, 49, nr. 11780, 6 iulie, 1980. De fapt, „cei 2500 de ani de la crearea statului dac și independent” au fost elogiați pe tot parcursul anului, în același ziar de casă al Partidului Comunist. Menționez în continuare, câteva dintre numere: *Scînteia*, 49, nr. 11631, 15 ianuarie, 1980; *Scînteia*, 49, nr. 11695, 28 martie, 1980; *Scînteia*, 49, nr. 11732, 11 mai, 1980; *Scînteia*, 49, nr. 11764, 18 iunie, 1980; *Scînteia*, 49, nr. 11765, 19 iunie, 1980; *Scînteia*, 49, nr. 11768, 22 iunie, 1980; *Scînteia*, 49, nr. 11771, 29 iunie, 1980.

loc în zilele de 7 și 8 august, care nu au fost deloc alese întâmplător. Datele calendaristice erau plasate în proximitatea lucrărilor congresului mondial de istorie – 10-17 august – unde numeroși istorici străini au fost invitați sau au fost nevoiți să participe în calitate de auditori³⁶ la sesiunile și lucrările congresului.

Pentru că „statul dac centralizat și independent” avea nevoie de o adevărată forță motrice, răspunsul a fost găsit în persoana lui Burebista. Alegerea, pare să fie din nou un paradox al regimului comunist, dacă e să ne raportăm la dogma clasică marxistă în care masele fac istorie și produc modificări în angrenajul societăților. În cazul românesc, un singur individ și nu masele, era acel *shaker and maker* care prin poziția sa în vârful ierarhiei și prin deciziile sale modela întreaga societate. De ce Burebista? După cum bine remarca profesorul Lucian Boia, „Burebista îi oferea lui Ceaușescu suprema legitimare”³⁷. Destul de puțin cunoscut din sursele antice – cele câteva rânduri au ajuns între timp bibliotecii – Burebista se dovedea totuși demn de luat în seamă. Dion din Prusa amintea în preajma războaielor dintre Traian și Decebal, de asediul și cucerirea cetății Olbia de către Burebista. Un alt om de carte din mediul grecesc, Strabon i-a atribuit o imensă stăpânire, un imperiu, *arche*, care se întindea în vest, sud și est, până la Marea Neagră și o reformă cu conotații politico-religioase care a deschis calea unor nesfârșite speculații. Cercetările arheologice sistematice din Munții Orăștiei, începute după realizarea Marii Uniri din 1918 și continuate la o scară mult mai amplă din anii '50, au dus la descoperirea unui complex de fortificații. Printre acestea se afla și Grădiștea de Munte, identificată drept Sarmizegetusa Regia, capitala lui Decebal, dar a cărei construcție ar fi început sub Burebista. În literatura de specialitate poate fi observată și o întreagă polemică între școala de arheologie de la București și cea de la Cluj, privind originea și capitala acestui dinast³⁸. O inscripție de la Dionysopolis (Bulgaria) îl numea pe Burebista *cel dintâi și cel mai mare dintre regii Traciei* și amintea de tratativele purtate de acesta prin intermediul lui Acornion, cu marele Pompei, în preajma încheșării finale a acestuia cu Caesar. Așadar, pot spune că momentul Burebista marca ieșirea din anonimat a dacilor, dintr-o populație aflată la periferia lumii clasice greco-romane ei deveneau parte activă a marii istorii universale.

Momentul 1980 marca astfel, aducerea în prim-plan a „întemeietorului” Burebista în detrimentul „perdantului” Decebal. Centrarea atenției pe Burebista³⁹ avea rolul de a proiecta în trecutul îndepărtat imaginea unei societăți pe care Ceaușescu și-o dorea realizată. Un popor liber și independent, strâns unit în jurul conducătorului său suprem, care în același timp și ținea piept pericolelor străine⁴⁰.

În revistele de specialitate, Burebista și statul său, s-au bucurat de două studii mai ample realizate de Ion Horațiu Crișan⁴¹, cel care în urmă cu câțiva ani îi închinase o „odă” științifică lui Burebista, în volumul *Burebista și epoca sa*⁴². În această lucrare, Crișan aproape că îl numește pe Burebista *educator*: „... caracterul înțelept al politicii sale interne al cărui țel era «educarea» daco-geților”⁴³. Mai cunoaștem pe cineva care

³⁶ Velimirovici 2015, p. 223.

³⁷ Boia 2011, p. 135.

³⁸ A se vedea în special Daicoviciu 1972, p. 30-54, Vulpe 1976a, p. 39-61 și Vulpe 1976b, p. 69-71.

³⁹ Anul 1980 mai marchează și apariția filmului românesc *Burebista* – a se vedea cronica filmului în *Scînteia*, 50, nr. 11849, 25 septembrie, 1980.

⁴⁰ Necula 1993-1994, p. 38-46; Boia 2011, p. 135.

⁴¹ În *Dacia* (S.N.), Crișan 1980a. Respectiv *SCIVA*, Crișan 1980b, p. 163-180. În continuare am ales să citez doar studiile apărute în limba română.

⁴² Crișan 1977, în special p. 77-83.

⁴³ Crișan 1977, p. 80.

era proclamat sau se autointitula educatorul țării, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Chiar dacă studiile realizate de Crișan în *Dacia*, respectiv *Studii și Cercetări de Istorie Veche și Arheologie* au cu siguranță un caracter științific se remarcă atât unele transpuneri ale ideilor și mentalităților societății contemporane – România începutului anilor '80, în istoria dacilor, precum și multe note de etnicism și naționalism.

Pentru început se subliniază unitatea, confirmată bineînțeles din punct de vedere arheologic: „descoperirile arheologice făcute pe întreg spațiul geto-dacic dovedesc cu prisosință... unitatea acestuia”⁴⁴. Apoi accentul este mutat, după cum era de așteptat, pe Burebista, cel care „va reuși să unifice toate semințiile geto-dacice și să întemeieze primul stat dac centralizat și independent”⁴⁵. Prin „marea operă”⁴⁶, Burebista, „va ajunge stăpânul unui vast teritoriu ce se întindea de la Carpații nordici, la Dunărea Mijlocie și Balcani, iar pe litoralul Mării Negre de la Olbia la Apollonia”⁴⁷. Expansiunea lui Burebista a fost justificată de Crișan ca o acțiune perfect normală deoarece, „întreg acest spațiu intra în aria de formare și de locuire a geto-dacilor”⁴⁸. Bineînțeles, războaiele cu boii și tauriscii, primele acțiuni militare consemnate de sursele antice sunt doar războaie pentru eliberarea țării, din moment ce pe acest teritoriu „pătrunseseră în decursul vremurilor diferite neamuri străine”⁴⁹, printre care cele amintite anterior. La o analiză mai lucidă fiecare se poate gândi la o mulțime de cauze, eu mă rezum la nevoia de resurse, legitimare a autorității și întărire a prestigiului personal sau o dovadă de forță, dar nimic nu se compara cu lupta pentru țară împotriva vrăjmașilor invadatori.

Pe de altă parte, războiul din est „l-a făcut pe Burebista stăpân al tuturor cetăților grecești de pe litoralul geto-dacic al Mării Negre”⁵⁰. Cu toate că se acceptă faptul că cetățile sunt ale grecilor, ele sunt implantate în pământul țării daco-getice. Le vine în continuare rândul altor populații catalogate în rândul dușmanilor invadatori – bastarnii și sarmații, pentru care chiar dacă dovezile unor războaie tind spre zero „ni se pare neîndoielnic ca ele să fi existat”⁵¹.

Imensa stăpânire a lui Burebista, ridică inevitabil și problematica statului, iar într-un marxism rigid, se arată că din moment ce Burebista „a devenit stăpânul unui spațiu enorm”⁵², „un asemenea vast teritoriu nu putea fi cârmuit cu instituțiile vechii orânduirii gentilice, ci numai pe calea unei organizații politice superioare, aceea de stat”⁵³. În același sens, trebuie amintit și studiul privind societatea și statul dac al lui Hadrian Daicoviciu, apărut în volumul *Studii dacice* (1981), în cinstea aceluiași eveniment, 2050. Profesorul clujean își începe analiza pornind de la acceptarea a două premise sacrosancte: statul apare ca formă de organizare politică superioară specifică

⁴⁴ Crișan 1980b, p. 163.

⁴⁵ Crișan 1980b, p. 165.

⁴⁶ Crișan 1980b, p. 165.

⁴⁷ Crișan 1980b, p. 166.

⁴⁸ Crișan 1980b, p. 166.

⁴⁹ Crișan 1980b, p. 166.

⁵⁰ Crișan 1980b, p. 167.

⁵¹ Crișan 1980b, p. 169.

⁵² Crișan 1980b, p. 173.

⁵³ Crișan 1980b, p. 174. În această frază se pot remarca două din cele trei caracteristici ale statului așa cum au fost ele canonizate de marxismul clasic: statul este o putere publică, spre deosebire de așa-numitele societăți „tribale” în care întâlnim „adunările oamenilor sub arme”; puterea statului este exercitată asupra unui anumit teritoriu și asupra populației din acest teritoriu.

societăților împărțite în clase cu interese antagoniste, ca un instrument al clasei dominante, și existența unui stat de la Burebista la Decebal⁵⁴.

Revenind la Crișan, concluziile sale sunt apoteotice și aici se împletesc cu cele mai accentuate note de naționalism: „Statul întemeiat de Burebista în prima jumătate a secolului I î.e.n., a fost prima formațiune politică de tip superior din istoria daco-geților. Aceasta va cunoaște multiple modificări de-a lungul veacurilor, înscriind perioade de progres și de regres, și după zămislirea, prin contopirea dacilor cu romanii, a poporului român”⁵⁵.

Anul 1986 – „2500 de ani de la primele lupte ale poporului geto-dac pentru libertate și independență”

Anul 1986 marchează o nouă campanie propagandistică și o nouă istorie de parastas, „2500 de ani de la primele lupte ale geților pentru independență” (Pl. I/3) împotriva regelui persan Darius I. Cum 2050 de ani nu mai erau suficienți, nimic nu se putea compara cu 2500 de ani. Istoria poporului era proiectată mai adânc în trecut, sau cum titra ziarul *Scînteia*, momentul marca o filă de „istorie eroică, drum glorios al idealurilor de independență și unitate națională”⁵⁶. Pe când ne-am fi așteptat ca cifra de 2500 să fie o invenție românească⁵⁷, se pare că ea a fost un import din spațiul Orientului Mijlociu. Fostul șahinșah al Iranului, Reza Pahlavi, organizase cu mare fast în 1971, aniversarea a 2500 de ani a Imperiului Persan. Prezent la sărbătoarea celor 25 de secole, manifestarea grandioasă de la Persepolis l-a impresionat pe Ceaușescu prin lecția oferită, instrumentalizarea istoriei cu scopul de a susține un regim autoritar⁵⁸. Ediția din 13 octombrie 1971 a ziarului american *The New York Times*, menționa oda închinată de un Pahlavi în lacrimi, memoriei lui Cyrus cel Mare, întemeietorul Imperiului Achemenid, primul imperiu persan: „O Cyrus, great King, King of Kings, Achaemenian King, King of the land of Iran... I, the Shahanshah of Iran, offer thee salutations from myself and from my nation”⁵⁹. Descoperirile arheologice au fost și ele folosite în scopuri propagandistice, de exemplu, Cilindrul lui Cyrus. Cilindrul din lut inscripționat cu o scriere cuneiformă akkadiană, a fost însușit de Pahlavi ca simbol al domniei sale afirmând în același timp că acesta reprezintă prima cartă a drepturilor omului din istorie. Astfel, după Pahlavi originile drepturilor omului se aflau în Iran. Cu siguranță, după cum sublinia Neil MacGregor, fostul director al British Museum și custodele artefactului, cilindrul reprezintă un document al drepturilor omului și poate fi privit ca o parte din istoria Iranului, dar în nici un caz nu este un document iranien, fiind parte din istoria Orientului Mijlociu, a regalității Mesopotamiene sau a diasporei evreiești⁶⁰.

Revenind la cazul românesc, cei „2500 de ani de la primele lupte pentru libertate”, au fost omagiați de Dumitru Berciu prin trei studii de specialitate, două mai scurte, în *Dacia* și *Studii și Cercetări de Istorie Veche și Arheologie*⁶¹ și unul puțin mai

⁵⁴ Daicoviciu 1981, p. 23.

⁵⁵ Crișan 1980b, p. 180.

⁵⁶ A se vedea *Scînteia*, 56, nr. 13774, 30 octombrie, 1986.

⁵⁷ În literatura de specialitate s-a arătat faptul că tocmai vizita din Iran l-a influențat pe Ceaușescu să sărbătorească și cei 2050 de ani în 1980, cel mai recent Cioroianu 2013, p. 249-251. Personal consider că este adevărat, ceea ce am vrut eu să subliniez, că „cifra de 2500” urmează modelul iranien.

⁵⁸ Babeș 2002, p. 10; Babeș 2008-2009, p. 9-10.

⁵⁹ Curtis 1971, p. 3.

⁶⁰ MacGregor 2006, p. 283-284.

⁶¹ Berciu 1986a, p. 5-6; Berciu 1986b, p. 195-197.

amplu în *Thraco-Dacica*⁶². Motivul de sărbătoare a fost găsit într-un fragment din *Istoriile* lui Herodot (4. 93). Istoricul grec, menționa campania lui Darius I în spațiul nord-pontic și cu această ocazie îi pomenea și pe geți, ca una dintre multele populații pe care dinastul persan le-a înfruntat în drumul său. Momentul amintit de Herodot și plasat în 514 a.Chr., va fi transformat de Dumitru Berciu în clasică luptă pentru apărarea pământurilor țării: „Rezistența geților împotriva monarhului ahemenid a fost prima faptă de arme consemnată de izvoarele antice. Ea a reprezentat hotărârea geților de a fi liberi, de a-și apăra independența, luptând chiar împotriva celui mai puternic suveran al vremii și împotriva unei uriașe armate”⁶³. Ce poate fi mai patetic de atât, probabil doar încercarea lui Berciu de a scoate în evidență trăsăturile *strămoșilor* și „moștenirea multimilenară” care se datorează tot lor. Citatul următor este sugestiv: „Toți tracii meridionali s-au supus fără luptă.... Geții însă, care «se cred nemuritori» s-au opus cu armele, dar rezistența lor a fost înfrântă «măcar că ei sunt cei mai viteji și mai dreپți dintre tracii», spune Herodot, subliniind cele două trăsături morale, pe care poporul nostru le-a păstrat de la strămoșii săi ca pe un tezaur inestimabil, la care a adus și sentimentul demnității și mândriei că s-a născut pe aceleași meleaguri pe care înaintașii săi le apărau cu armele în mâini, acum două milenii și jumătate”⁶⁴.

Din moment ce adevăratul motiv al „giganticei expediții”⁶⁵ era de ordin economic și doar apoi militar sau politic, Berciu arăta că Darius „a fost obligat să înfrângă rezistența geților, întrucât geții dețineau grâнарul pontic, care era în centrul calculelor lui Darius și al politicii lui contra Atenei și în general al lumii grecești”⁶⁶. Nu se poate să nu remarc aici două teme principale. În primul rând, se încearcă din nou scoaterea lumii getice din anonimat, cu alte cuvinte din categoria „și alții” așa cum îi prezintă Herodot, geții sunt introduși din nou în marea istorie universală. În al doilea rând, așa cum ne prezintă Berciu, geții dețineau grâнарul spațiului pontic, idee care, după părerea mea, se înscrie într-o temă recurentă, care chiar dacă nu are fundamente, o auzim și astăzi – România a fost cândva „grâнарul Europei”.

Anul 1987 – 1900 de ani de la urcarea pe tronul Daciei a regelui Decebal

„Perdantul” Decebal nu s-a bucurat de o „istorie de parastas” în adevăratul sens al cuvântului, cu ceremonii publice, muzică, dansuri sau proiecții video. Motivația pare să fie destul de simplă, el a pierdut și a permis invadarea Daciei, de către „dușmanii cotropitori”, romanii. Cu toate acestea, el a fost omagiat într-un studiu de același Dumitru Berciu⁶⁷, în *Thraco-Dacica* anului 1987 (Pl. I/4), pentru că în acel an se împlineau „1900 de ani de la urcarea pe tronul Daciei a regelui Decebal”.

Pentru început, Berciu, subliniază *tradiția statală* a dacilor și a poporului român și începea din nou cu „întemeietorul” Burebista: „Opera politică a lui Burebista statornicise tradiția statală, care s-a transmis, din secol în secol și generație în generație poporului român, ea fiind una dintre permanențele istoriei noastre naționale”⁶⁸. Astfel sub Decebal, „după un secol și jumătate unitatea statală se refăcuse”⁶⁹. Decebal e

⁶² Berciu 1986c, p. 5-13.

⁶³ Berciu 1986c, p. 13.

⁶⁴ Berciu 1986b, p. 196.

⁶⁵ Berciu 1986c, p. 9.

⁶⁶ Berciu 1986c, p. 11.

⁶⁷ Berciu 1987, p. 5-9.

⁶⁸ Berciu 1987, p. 5.

⁶⁹ Berciu 1987, p. 5.

prezentat ca „cel mai temut adversar al Romei”⁷⁰, „cel care se ridicase... ca exponent al idealurilor de libertate ale poporului său și ale hotărârii de apărare până la sacrificiul suprem independența și unitatea teritorială a statului”⁷¹. Moartea lui Decebal este privită de Berciu ca un act de eroism care „a deschis lungul șir de jertfe ale poporului român pentru apărarea libertății și unității”⁷².

Anul 1987 a mai contabilizat o apariție istoriografică de propagandă, volumul lui Alexandru Vulpe și Mihail Zahariade, *Geto-dacii în istoria militară a lumii antice*. În această lucrare, Decebal s-a bucurat de mai multă atenție, el fiind prezentat atât în preajma conflictelor cu Domițian, cât și cu Traian ca un „geniu politic, diplomatic și militar”⁷³. Cu toate acestea, Dacia (țara) sa, dezvoltată economic și solidă din punct de vedere politic și social care a stârnit interesul romanilor, era doar rezultatul unei acțiuni întreprinse de Burebista, cu un secol și jumătate înainte.

Concluzii și întrebări fără răspunsuri...

După cum am văzut, pentru alunecarea regimului comunist înspre ideologia națională și însușirea sa ca și crez oficial s-au dat o multitudine de răspunsuri și, cu siguranță, fiecare dintre noi se poate gândi la altele. Naționalismul sub forma raportării la trecut pentru legitimarea prezentului nu este, la fel ca „istoria de parastas”, o invenție românească sau a comunismului românesc, dar a fost și, din păcate, este o temă de actualitate a lumii contemporane. E destul de amintit aici, zionismul și orientarea sa spre timpurile biblice, fascismul italian și pasiunea pentru istoria romană, nazismul și apropierea de valorile populațiilor germanice sau, în prezent, interpretarea istoriei franceze de către Frontul Național care se bazează pe personaje ca Ioana d’Arc sau Clovis, alese atât datorită eroismului lor cât și valorilor catolice⁷⁴.

Dacismul, adică admirația uneori exacerbată pentru daci, nu este la rândul său o invenție comunistă, în perioada interbelică⁷⁵, orientările naționaliste și xenofobe ale Mișcării Legionare i-au ridicat în slăvi pe daci, poate și din dorința de a depărta România de sora de gintă latină Franța și de a o apropia astfel, de Germania, patria mamă a național-socialismului. Pe de altă parte, el este prezent și în discursul contemporan, un dacism, care ia forma unei „dacopatii” după cum bine puncta Dan Alexe⁷⁶.

Revenind la regimul comunist, acesta marchează cea mai notabilă deplasare dinspre contemporaneitate spre trecut, spre origini, pentru legitimare și unitate⁷⁷. Și pentru acest moment s-au dat⁷⁸, sau se pot da o multitudine de explicații. Cert este însă faptul că, reprezintă, la fel ca și „istoriile de parastas” pe care le-am sintetizat, o parte din trecutul nostru, nu foarte îndepărtat.

Întrebările fără răspuns vizează o parte a frontului istoric și arheologic care s-a pus în slujba Partidului, a fost prezent în campaniile propagandistice publice, a falsificat sau a trunchiat adevărul istoric și a sfidat bunul gust prin participarea activă la

⁷⁰ Berciu 1987, p. 9.

⁷¹ Berciu 1987, p. 6.

⁷² Berciu 1987, p. 9.

⁷³ Vulpe, Zahariade 1987, p. 155.

⁷⁴ De văzut aici Davies 2010, p. 576-587.

⁷⁵ O analiză foarte pertinentă în Dana 2008, p. 303-327.

⁷⁶ Alexe 2015.

⁷⁷ Boia 2011, p. 134.

⁷⁸ Boia 2011, p. 172-178; Popa 2013, p. 166-167; Popa 2015, p. 342-348.

glorificarea trecutului național⁷⁹. Merită semnalate vorbele goale ale lui Gheorghe I. Ioniță, extrase din același ziar *Scînteia*: „Istoria trebuie să fie scoasă de sub incidența conjuncturilor politice, să nu servescă justificării unor stări de lucruri inechitabile din prezent sau din trecut – tendințele de denaturare a datelor istorice, interpretarea lor eronată în funcție de comandamentele politice de moment sau potrivit unor interese unilaterale fiind practici străine materialismului dialectic și istoric, spiritului de dreptate al clasei muncitoare, poziției sale critice juste în valorificarea moștenirii trecutului”⁸⁰. Ori regimul comunist român și istoricii care s-au subscris lui, au făcut exact opusul, au privit trecutul național ca temelie a prezentului și viitorului. Katherine Verdery⁸¹ menționa, de exemplu, că intelectualii care s-au angajat în dezbaterile privind identitatea națională, au procedat astfel, pentru că în această manieră își puteau exprima „liberi” rezistența față de stăpânirea sovietică și/sau marxist-leninistă dar la fel ca și pentru celelalte problematice, e doar una dintre posibilele explicații.

În mod cert, așa cum îndeamnă arheologia contemporană, una dintre temele principale, este raportarea la trecutul său ca disciplină. Poate că e momentul ca arheologia românească să își ridice capul din pământ și să se încadreze în contextele în care s-a născut, a crescut și s-a maturizat, bineînțeles, cu toate presiunile și tendințele la care a fost supusă. Să încerce să auto-reflecteze și să auto-evalueze multe dintre obiectele și subiectele sale și să le privească nu doar ca mituri ale românilor, așa cum ne îndemna profesorul Lucian Boia în ceea ce privește istoria, ci ca mituri fondatoare, proprii. Poate că sintagme ca „unitatea culturală și materială”, „unitatea spirituală”, „geto-daci”, „daco-geți”, pe care din păcate le mai întâlnim și astăzi în scris, își au rădăcini în discursul național-comunist, dar în mod sigur, ele trebuie redimensionate și reevaluate, arheologia contemporană o cere.

Bibliografie

Alexe 2015	– D. Alexe, <i>Dacopatia și alte rătăcirii românești</i> , București, 2015.
Babeș 1981	– M. Babeș, <i>Marile etape ale dezvoltării arheologiei în România</i> , în <i>SCIIVA</i> , 32, 3, 1981, p. 319-330.
Babeș 1994	– M. Babeș, <i>Arheologia</i> , în vol. ed. C. Preda, <i>Enciclopedia Arheologiei și Istoriei Vechi a României</i> , vol. I, A-C, București, 1994, p. 94-99.
Babeș 2002	– M. Babeș, <i>Arheologie și societate. O privire retrospectivă</i> , în 22, 13, 654, 2002, p. 10-11.
Babeș 2008-2009	– M. Babeș, <i>Arheologie, societate și politică în România, înainte și după 1989</i> , în <i>SCIIVA</i> , 59-60, 2008-2009, p. 5-15.
Berciu 1986a	– D. Berciu, <i>2500 ans depuis les combats de Darius contre les Gètes</i> , în <i>Dacia</i> (N.S.), XXX, 1-2, 1986, p. 5-6.
Berciu 1986b	– D. Berciu, <i>2500 de ani de la prima atestare istorică a luptei geto-dacilor pentru libertate</i> , în <i>SCIIVA</i> , 37, 3, 1986, p. 195-197.
Berciu 1986c	– D. Berciu, <i>2500 ani de la atestarea, într-un izvor scris, a geților în lupta împotriva armatei persane, în 514 î.e.n., în</i>

⁷⁹ Babeș 2002, p. 10; Babeș 2008-2009, p. 10.

⁸⁰ Ioniță 1980, p. 4.

⁸¹ Verdery 1994, p. 107.

- TD, 7, 1-2, 1986, p. 5-13.
- Berciu 1986d – D. Berciu, *1900 de ani de la urcarea pe tronul Daciei a regelui erou Decebal. O mare personalitate a istoriei poporului român și a antichității*, în TD, 8, 1-2, 1987, p. 5-9.
- Boia 2011 – L. Boia, *Istorie și mit în conștiința românească*, București, 2011.
- Cioroianu 2013 – A. Cioroianu, *Ceaușescu, Burebista și Iranul (1971-1980)*, în vol. ed. A. Cioroianu, *Cea mai frumoasă poveste. Câteva adevăruri simple despre istoria românilor*, București, 2013, p. 249-251.
- Constantiniu 2007 – F. Constantiniu, *De la Răutu și Roller la Mușat și Ardeleanu*, București, 2007.
- Crișan 1977 – I. H. Crișan, *Burebista și epoca sa*, București, 1977.
- Crișan 1980a – I. H. Crișan, *L'Etat dace conduit par Burebista*, în *Dacia* (N.S.), XXIV, 1980, p. 5-17.
- Crișan 1980b – I. H. Crișan, *Primul stat dac centralizat condus de Burebista*, în *SCIVA*, 31, 2, 1980, p. 163-180.
- Curtis 1971 – C. Curtis, *First Party of Iran's 2,500-Year Celebration*, în *NYT*, 13 octombrie, 1971, p. 3.
- Daicoviciu 1954 – C. Daicoviciu, *Poziția antiștiințifică a istoriografiei burgheze române cu privire la daci*, în vol. *Studii și referate privind Istoria României*, I, București, 1954, p. 159-179.
- Daicoviciu 1972 – H. Daicoviciu, *Dacia de la Burebista la cucerirea romană*, Cluj, 1972.
- Daicoviciu 1981 – H. Daicoviciu, *Societatea dacică în epoca statului*, în vol. ed. H. Daicoviciu, *Studii dacice*, Cluj-Napoca, 1981, p. 23-47.
- Dana 2000 – D. Dana, *Proprietate publică sau privată la daci. Dezbaterile istoriografice și rațiunile lor*, în vol. ed. V. Orga, I. V. Costea, *Studii de istorie a Transilvaniei. Omagiu profesorului Pompiliu Teodor*, Cluj-Napoca, 2000, p. 48-59.
- Dana 2008 – D. Dana, *Zalmoxis de la Herodot la Mircea Eliade. Istorii despre un zeu al pretextului*, Iași, 2008.
- Davies 2010 – P. Davies, *The Front National and Catholicism: from intégrisme to Joan of Arc and Clovis*, în *Religion Compass*, 4, 9, 2010, p. 576-587.
- Diaz-Andreu 2007 – M. Diaz-Andreu, *A World History of Nineteenth-Century Archaeology. Nationalism, Colonialism, and the Past*, Oxford, 2007.
- Diaz-Andreu, Champion 1996 – M. Diaz-Andreu, T. C. Champion (ed.), *Nationalism and Archaeology in Europe*, London, 1996.
- Dietler 1994 – M. Dietler, *"Our Ancestors the Gauls": Archaeology, Ethnic Nationalism, and the Manipulation of Celtic Identity in Modern Europe*, în *AmAnthropol*, 96, 3, 1994, p. 584-605.

- Dragoman, Oanță-Marghitu 2006 – A. Dragoman, S. Oanță-Marghitu, *Archaeology in Communist and Post-Communist Romania*, în *Dacia* (N.S.), L, 2006, p. 57-76.
- Dragoman, Oanță-Marghitu 2013 – R. A. Dragoman, S. Oanță-Marghitu, *Arheologie și politică în România*, BiblMarm, 4, Baia Mare, 2013.
- Georgescu 2008 – V. Georgescu, *Politică și istorie. Cazul comuniștilor români 1944-1977*, București, 2008.
- Gheorghiu, Schuster 2002 – D. Gheorghiu, C. F. Schuster, *The avatars of a paradigm: A short history of Romanian archaeology*, în vol. ed. P. F. Biehl, A. Gramsch, A. Marciniak, *Archäologien Europas. Geschichte, Methoden und Theorien/Archaeologies of Europe. History, Methods and Theories*, Münster, 2002, p. 289-301.
- Graves-Brown, Jones, Gamble 1996 – P. Graves-Brown, S. Jones, C. Gamble (ed.), *Cultural Identity and Archaeology. The Construction of European Communities*, London, 1996.
- Hasdeu 1860 [1973] – B. P. Hasdeu, *Pierit-au dacii?*, în vol. ed. B. P. Hasdeu, *Scieri istorice*, vol. I, București, 1860 [1973], p. 78-106.
- Hobsbawm 1983 – E. Hobsbawm, *Introduction: Inventing Traditions*, în vol. ed. E. Hobsbawm, T. Ranger, *The Invention of Tradition*, Cambridge, 1983, p. 1-14.
- Ioniță 1980 – G. I. Ioniță, *Istoria în slujba cunoașterii și apropierii între popoare*, în *Scînteia*, 49, 11806, 1980, p. 4.
- Jowitt 1971 – K. Jowitt, *Revolutionary Breakthroughs and National Development. The Case of Romania, 1944-1965*, Berkeley, Los Angeles, 1971.
- Kohl, Fawcett 1996 – P. L. Kohl, C. Fawcett (ed.), *Nationalism, Politics, and the Practice of Archaeology*, Cambridge, 1995.
- Kohl, Kozelsky, Ben-Yehuda 2007 – P. L. Kohl, M. Kozelsky, N. Ben-Yehuda (ed.), *Selective Remembrances: Archaeology in the Construction, Commemoration, and Consecration of the National Pasts*, Chicago, 2007.
- MacGregor 2006 – N. MacGregor, *The Whole World in Our Hands*, în vol. ed. B. T. Hoffman, *Art and Cultural Heritage. Law, Policy and Practice*, Cambridge, 2006, p. 282-284.
- Marinov 2015 – T. Marinov, *Ancient Thrace in the Modern Imagination: Ideological Aspects of the Construction of Thracian Studies in Southeast Europe (Romania, Greece, Bulgaria)*, în vol. ed. R. Daskalov, A. Vezenkov, *Entangled Histories of the Balkans. Volume Three: Shared Pasts, Disputed Legacies*, Leiden, Boston, 2015, p. 10-117.
- Martin 2002 – M. Martin, *Cultura română între comunism și naționalism*, în 22, 13, 654, 2002, p. 6-8.
- Meskel 1998 – L. Meskel (ed.), *Archaeology Under Fire. Nationalism, Politics and Heritage in the Eastern Mediterranean and Middle East*, London, 1998.
- Mihăilescu-Bîrliba 1996-1997 – L. Mihăilescu-Bîrliba, *Nationalism in Romanian Archaeology up to 1989*, în *SAA*, 3-4, 1996-1997,

- p. 161-164.
- Moro Abadía 2009 – O. Moro Abadía, *The History of Archaeology as Seen Through the Externalism-Internalism Debate: Historical Development and Current Challenges*, în *BHA*, 19, 2, 2009, p. 13-26.
- Necula 1993-1994 – F. D. Necula, *Comunism în Dacia. Burebista – contemporanul nostru*, în *AUBI*, 42-23, 1993-1994, p. 37-51.
- Niculescu 2002 – G. A. Niculescu, *Nationalism and the Representation of Society in Romanian Archaeology*, în vol. *Nation and National Ideology, Past, Present and Prospects, Proceedings of the International Symposium held at the New Europe College, Bucharest, April 6-7, 2001*, Bucharest, 2002, p. 209-234.
- Niculescu 2004-2005 – G. A. Niculescu, *Archaeology, Nationalism and “The History of the Romanians”*, în *Dacia* (N.S.), XLVIII-XLIX, 2004-2005, p. 99-124.
- Niculescu 2007 – G. A. Niculescu, *Archaeology and Nationalism in “The History of the Romanians”*, în vol. ed. P. L. Kohl, M. Kozelsky, N. Ben-Yehuda, *Selective Remembrances: Archaeology in the Construction, Commemoration, and Consecration of the National Pasts*, Chicago, 2007, p. 127-159.
- Pârvan 1922 – V. Pârvan, *Parentalia. Pentru pomenirea împăratului Traian*, în *AAR*, II, 41, *Desbaterile 1920-21*, 1922, p. 241-265.
- Pârvan 1926 – V. Pârvan. *Getica. O protoistorie a Daciei*, București, 1926.
- Pohlsander 2008 – H. A. Pohlsander, *National Monuments and Nationalism in 19th Century Germany*, Oxford, 2008.
- Popa 2013 – C. N. Popa, *The Trowel as Chisel: Shaping Modern Romanian Identity Through the Iron Age*, în vol. ed. V. Ginn, R. Enlander, R. Crozier, *Exploring Prehistoric Identity. Our Construct or Theirs?*, Oxford, 2013, p. 164-174.
- Popa 2015 – C. N. Popa, *Late Iron Age Archaeology in Romania and the Politics of the Past*, în *Dacia* (N.S.), LIX, 2015, p. 337-361.
- Popa, Ó Ríagáin 2012 – C. N. Popa, R. Ó Ríagáin, *Archaeology and Nationalism in Europe: Two Case Studies from the Northwest and Southeast*, în *ARC*, 27, 2, 2012, p. 52-70.
- Popovici 1999-2000 – D. Popovici, *Note pentru o viitoare și necesară istoriografie a arheologiei românești*, în *BMTA*, 5-6, 1999-2000, p. 17-22.
- Scînteia – *Scînteia*, 49, 11630, 11631, 11695, 11732, 11740, 11762, 11764, 11765, 11768, 11771, 11780, 11898, 1980; 50, 11849, 1980; 56, 13774, 1986.
- Shennan 1989 – S. Shennan (ed.), *Archaeological Approaches to Cultural*

- Identity*, London, New York, 1989.
- Tănase 1998 – S. Tănase, *Elite și societate. Guvernarea Gheorghiu-Dej 1948-1965*, București, 1998.
- Tismăneanu 1989 – V. Tismăneanu, *The tragicomedy of Romanian Communism*, în *EEPS*, 3, 2, 1989, p. 329-376.
- Trigger 2006 – B. G. Trigger, *A History of Archaeological Thought*, Cambridge, 2006.
- Velimirovici 2015 – F. Velimirovici, *Istorie și istorici în România comunistă (1948-1989)*, Cluj-Napoca, 2015.
- Verdery 1994 – K. Verdery, *Compromis și rezistență. Cultura romană sub Ceaușescu*, București, 1994.
- Vulpe, Zahariade 1987 – A. Vulpe, M. Zahariade, *Geto-dacii în istoria militară a lumii antice*, București, 1987.
- Vulpe 1976a – R. Vulpe, *Le Gète Burebista, chef de tous les Gète-Daces*, în vol. ed. R. Vulpe, *Studia Thracologica*, București, 1976, p. 39-61.
- Vulpe 1976b – R. Vulpe, *Argedava*, în vol. ed. R. Vulpe, *Studia Thracologica*, București, 1976, p. 69-79.
- Wells 2001 – P. S. Wells, *Beyond Celts, Germans and Scythians*, London, 2001.
- Zachirsson 2001 – I. Zachirsson, *Archaeology and Politics: Saami Prehistory and History in Central Scandinavia*, în *EJA*, 2, 2, 1994, p. 361-368.

1

2

Istorie eroică, drum glorios al idealurilor de independență și unitate națională, de progres social

„Istoria milenară a poporului român, ca, de altfel, a tuturor popoarelor, este istoria dezvoltării forțelor de producție, a producerii și perfecționării uneltelor de muncă, ce au determinat unirea și organizarea oamenilor în grupe și formațiuni statale, până la statul centralizat al dacilor, sub Burebista, și apoi, corespunzător dilateritelor epoci, până la orinduirea capitalistă și trecerea la făurirea societății socialiste”.

NICOLAE CEAUȘESCU

Istoria românilor este, din cele mai vechi timpuri și până astăzi, cînd se afirmă cu putere idealurile libertății și unității naționale, ale progresului social, istoria unui popor muncitor, plîndind unitate în una și aceeași viață de viață, în care s-a ardeat fazașul poporului de acțiune și manifestare, de furtire a culturii materiale și spirituale. Numeroase vestigii arheologice și mînturi scri-se au atestărit amintire. Despre strămoșii poporului român, geto-daci, care făceau parte din mo-menișii noștri ai tricolor, cu așini rădăcini în spațiul carno-danubio-so-podol, ei doare, care născu-tura istoriei, Herodot, scria, consemnînd evenimente de acum 2500 de ani, că „cel cel mai viteaz și cel mai dresit dintre tracii”. Greii și dacii sîndu-sea în fapt un popor unic. Singura deo-ndire dintre acei și daci era na-tională, primi locuind în părțile de sus de la sud și răsărit de Carpați, mai ales pe cele două mări ale Dunării de jos, iar celalți fiind prin ex-celență stăpînituri tinuturilor intra-carpatice ale Transilvaniei.

Dupa unele încercări de organizare statală, cum a fost cea din vremea regnului Dromphete, invaziilor regilor macedoneni Lisimach în anul 292 î.e.n., în secolul I î.e.n., sub con-ducerea regelui Burebista, apăsător intru-n lăve și asiduități dresit „cel dinti și cel mai mare dintre toți regii care s-a domnit vrendă asupra Traciei”, s-a format un pu-

ternic stat centralizat și indepen-dent daco-get, care a demonstrat, prin existența sa, cu peste 2000 de ani în urmă, condițiile prezente uni-ficării politice a strămoșilor daco-geti, faptul sînd implicit și la le-mul ideal-forță a unității poporu-lui român pe viața, strămoșească a

2500 de ani de luptă a poporului pentru libertate și neatințare

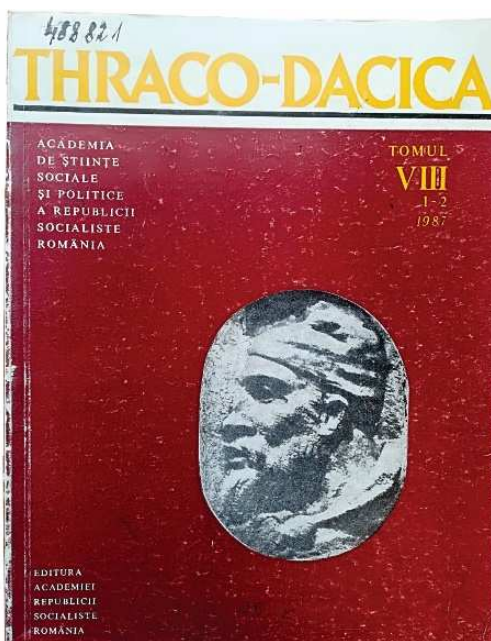
Dacii. Statul condus de Burebista (secolul I î.e.n.) își exercita influența pe un vast teritoriu, mergînd în nord-vest pînă la munții Silesiei și Dunărea mijlocie, în nord-est pînă dincolo de Tyra, spre sud pînă la munții Balcani, iar spre sud-est pînă în vestul Marii Negre, cuprîndu-și cîmpie greoaie de pe lîrăul pontic. Epoca lui Burebista a născut epoca lui Decebal, rege-șev, al dacilor, care a avut de înfruntat una dintre cele mai mari forțe ale poli-ticității — Imperiul Roman. Intru timp, înăd din vremea regelui Bu-rebista, n-au avut loc numai con-

frunții între daco-geti și romanii, ci și schimbări de valori materiale și spirituale, împietri ale civiliza-țiilor, ceea ce va lăsa în urmă po-cesele unificatoare pe plan etnic, al culturii materiale și spirituale.

După cucerirea unei părți a Do-cet de către romanii, în urma răz-boaielor din 101–102 și 105–106 e.n., — cucerire care, ca orice cucerire, a avut și urmări negative pentru po-porul geto-dac — viața acestor lău-turi a cunoscut un nou stadiu de pro-gres, pe baza împietrii celor două civilizații și culturi — dacia și romană. Evocînd acest fenomen, în-variant Nicolae Ceaușescu sublinia că „la hupile grele și în consecin-țea, timp de secole, a dactilor și a romanilor, s-a, pîlîndu-l un popor nou, care a păstrat și dezvoltat în-săși și virtuțile cele mai bune ale instituțiilor săr”. Permanența elementului autohton a fost a con-dite esențială a proceselor de etno-geneză ce au avut loc în spațiul Do-cet astăzi.

Retragerea administrației și arma-gei romane din Dacia, în anul 271, în sinea Daciei, într-un ordinul îm-păz-bului Aurelian, n-a lăsat o abandonare totală a Daciei. Puterile ce capeta de pod au locat în conti-nuarea imperiului, cu rezidența nord-dunăreană a luișii, provinciilor Dacia, „Păstărea de la daci — arăla lăv-rău Nicolae Ceaușescu” — se-va

(Continuare în pag. a IV-a)

4

Pl. I. 1. Statuia lui Vercingetorix de la Alesia (după Dietler 1994, p. 589, fig. 1); 2. Statuia lui Arminius (după Pohlsander 2008, ilustrația 32); 3. Extras din prima pagină a ziarului *Scînteia* din data de 30 octombrie 1986; 4. Coperta revistei arheologice *Thraco-Dacica* din anul 1987 (Foto: A. Hent)

Pl. II. Prima pagină a ziarului *Scînteia* din data de 6 iulie 1980 (Foto: A. Henț)

Archaeology in National-Communism. The Dacians and “Commemorative History”

Abstract

We are all influenced by the contexts in which we find ourselves and write. Every context, from social to political or even ideological, leave their marks to a lesser or greater extent on our writing. Here we can also add the academic tradition, personal or professional ideas, which can all be influential factors in the written discourse as well. Undoubtedly, we are all the “prisoners” of our times and ideas. But what happens when part of the historians and archaeologists enrol in the State Party propaganda? Some of the answers are to be found in this paper that proposes to analyse the “Dacian” archaeology and its “Commemorative History” (*istoria de parastas*), events that occurred in a period labelled as the national phase of the Romanian Communism, corresponding to the 80s. The term “Commemorative History” (*istoria de parastas*) was coined by the Romanian dissident historian Vlad Georgescu at the end of the 70s. He saw a “memory boom” in the public commemorations of historical events, historical figures, towns or even important battles.

However, these events were in close connection with the history of Romanian Communism. Traditionally, the history of Romanian Communism has been divided in two or three periods. The first period, overlaps with the Soviet military occupation and with the first Communist governments. The second one marks a short episode of relative economic prosperity and ideological openness. Derived from this, it can be observed a return of the political regime to the national ideology in the last two decades of the Romanian Communism.

The “Dacian” archaeology benefited of three of these anniversaries/celebrations/commemorations: 1980 equated with “2050 years from the creation of the first Dacian centralized and independent state” (Pl. I/3, II); 1986 marked “2500 years from the first mention of the «Geto-Dacians» in the ancient written text”; while 1987 summed “1900 years from Decebal's access to power”. Very often, these anniversaries/celebrations/commemorations were held outside an academic context, and to a very large extent beyond its influence. Nevertheless, I will structure my paper on how these public events appeared in three of the archaeological journals published by the Romanian Academy: *Dacia: Recherches et Découvertes Archéologiques en Roumanie*, *Studii și Cercetări de Istorie Veche și Arheologie*, and respectively *Thraco-Dacica* (Pl. I/4).

List of Illustrations

Pl. I. 1. The statue of Vercingetorix from Alesia (after Dietler 1994, p. 589, fig. 1); 2. The statue of Arminius (after Pohlsander 2008, Illustration 32); 3. Off-print from the first page of the newspaper *Scînteia* from 30 October 1986; 4. The cover of the archaeological journal *Thraco-Dacica* from the year 1987 (Photo: A. Henț)

Pl. II. The first page of the newspaper *Scînteia* from 6 July 1980 (Photo: A. Henț)